

УДК 352/354-1

Д. В. Білокопитов,
аспірант кафедри політології та філософії ХарРІ НАДУ,
м. Харків

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА СУЧАСНЕ ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Розглянуто основні чинники впливу на сучасне громадянське суспільство, зокрема корпоратизацію економіки, експансію держави, перевантаженість публічного сектора, міграцію та глобалізацію. Досліджено сутність процесу глобалізації, його позитивні та негативні наслідки для інститутів громадянського суспільства. Визначено завдання громадянського суспільства в умовах глобалізації для розвитку системи публічного управління.

Ключові слова: громадянське суспільство, глобалізація, міграція, корпоратизація, держава, інститути, цінності, демократія.

Постановка проблеми. Протягом ХІХ-ХХ ст. поняття громадянського суспільства було одним із центральних у науковому дискурсі, присвяченому взаємодії держави та суспільства. При цьому значна частина науковців ототожнювала сферу громадянського суспільства з системою горизонтальних соціальних зв'язків, що утворює своєрідну прокладку між базисом і надбудовою, економікою і державою. Між тим наприкінці ХХ ст. громадянське суспільством вступило в нову фазу еволюції, пов'язану, з одного боку, зі значним піднесенням громадської активності в країнах «посткомуністичного табору», а з іншого – з тенденціями глобалізації, які розмили традиційні державні кордони, політичні та економічні відносини. У результаті зазнали змін базові характеристики громадянського суспільства, якому стало необхідно знайти своє місце в нових реаліях. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають питання визначення впливу глобалізації на структуру та функції громадянського суспільства, а також подальші тенденції розвитку громадянського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно відзначити, що проблеми розвитку громадянського суспільства в Україні, а також вплив на цей процес різноманітних, зокрема політичних, чинників досліджувалися багатьма

вченими. Серед них варто виділити таких, як О. Амоша, Т. Бельська, Н. Бенюх, О. Білий, Н. Борецька, О. Вінніков, Ю. Галустян, В. Гошовський, Т. Заяць, Г. Зеленько, С. Кадомцева, В. Кравчук, Ю. Краснов, А. Красносільська, О. Кузьмін, В. Купрій, В. Куценко, В. Ладиченко, М. Лациба, Ю. Левенець, І. Матвєєнко, М. Мєсюк, Ю. Михальський, В. Місюра, В. Нікітін, Л. Новоскольцева, А. Палій, Л. Самойленко, В. Слюсаренко, С. Телешун, А. Ткачук та ін. Між тим більшість наявних досліджень розглядала феномен громадянського суспільства виключно в контексті впливу внутрішніх політичних чинників. Проте в сучасних умовах неабиякий інтерес являють саме зовнішні чинники, зумовлені глобалізаційними процесами.

Таким чином, **метою статті** є теоретичний аналіз та визначення конкретних особливостей впливу глобалізації на сучасне громадянське суспільство.

Виклад основного матеріалу. Ще на початку ХХ ст. громадянські суспільства Західній Європі та Північній Америці зіткнулися з низкою неабияких зовнішніх впливів, більшість з яких походили з боку державних інститутів. З плином часу цей тиск став ще більш очевидним.

Складна ситуація спостерігалась не тільки в країнах, де фашизм швидко і жорстоко поклав край його існуванню, або в Росії, де громадянське суспільство впало під першим же натиском революції, але й у багатьох промислово розвинених країнах, де почали виявлятися певні чинники, які непомітно руйнували підстави традиційного громадянського суспільства. Це стало більш очевидним після закінчення Другої світової війни, і як не парадоксально, саме в той час, коли громадянське суспільство завдяки новому циклу економічного підйому, виникнення цілих галузей на базі технологічних інновацій і активного захисту конституційних урядів, «збирало плоди» потужного ідеологічного і політичного піднесення. Деякі з цих чинників стали наслідком внутрішніх дисфункцій класичного громадянського суспільства, інші з'явилися під впливом зовнішніх джерел. Хоча такі чинники були різноманітні й численні, їх можна згрупувати у такі взаємопов'язані блоки: корпоратизація економіки,

експансія держави, перевантаженість публічного сектору, міграція і глобалізація. Розглянемо їх докладніше.

1. Корпоратизація економіки.

На думку Ф. Шміттера [9], корпоратизація являє собою процес злиття формальних організацій у кожній сфері інтересів. Ці організації знаходяться в широкому спектрі варіацій, однак за своєю суттю можуть бути зведені до двох видів: це або підприємства, фірми, інститути та компанії (публічні та приватні), або асоціації, створені для задоволення специфічного набору інтересів і переваг, такі як партії, союзи, лобі та гільдії. Ці види організацій (або «корпорацій» в найбільш загальному розумінні цього слова) не тільки прагнуть здійснювати посередництво між індивідуумами й соціальними групами, між ними і державою, але в даний час вони визначають умови розподілу влади, соціальних благ і привілеїв [19].

Поширення і консолідація корпорацій привели до ситуації, де соціальні спільноти, пересічні громадяни повинні або виражати себе через формально організовані групи, або вступати на набагато більш небезпечну стежку «альтернативного» руху, не завжди здатного кинути ефективний виклик корпоративному порядку. Хоча корпоратизація зайняла ще далеко не весь публічний та економічний простір, її масштаб нині значно більше, ніж це було раніше. Звичайно, повного корпоративського насичення суспільства може ніколи і не сформуватися – принаймні поки успішно виживає нині існуючий плюралістичний світ, але високий рівень корпоратизації вже є фактом у багатьох країнах. Тому не випадково аналітики різних ідеологічних уподобань часто описують сучасні передові суспільства як «суспільства корпорацій» [16].

2. Експансія держави.

Експансія держави, яка стала поширюватись у другій половині ХХ ст., є результатом абсолютно нової концепції політичного устрою, що заохочує гіпертрофію політичного і адміністративного апарату, який знаходиться на утриманні громадян-платників податків. Вона призвела до деяких метаморфоз держави, яка перетворилася на величезну офіційну регулюючу конструкцію.

Реальний політичний гравець, хоча і штучно створений, держава проникнула в усі сфери соціального життя, виконуючи роль виробника і споживача продукції, підприємця, інвестора, вихователя тощо. Це значною мірою трансформувало відносини, які традиційно склалися між державою і сферою громадянського суспільства.

Цей процес наблизив державу до громадян, хоча, можливо, не найкращим чином, оскільки зробив громадян беззахисними перед грабіжницькими діями фіскальних органів або можливостями стеження за ними з боку органів державної влади, наділених повноваженнями нагляду за приватною сферою. Держава виявилася значною мірою залученою в життя своїх громадян через служби охорони здоров'я і соціального забезпечення, оподаткування, поліцейське стеження, інформаційні агентства тощо. С. Бен і Г. Гаус вважають, що в кращому випадку це є свідченням ерозії тієї сфери, яка раніше вважалася недоторканою; у гіршому випадку це знищує сутнісне розходження і демаркаційну лінію між публічним і приватним, між державою і громадянським суспільством [11, с. 158]. Процес, який почався лише з мінімальних і неминучих обмежень класичної концепції власності, тепер систематично стримує індивідуальну автономію з тих чи інших аспектів. Найчастіше стверджується, що це робиться саме для того, щоб захистити певні свободи і сфери автономії як для індивідумів, так і для компаній. Парадоксально, що сенс втручання державних органів полягає в тому ж, що і в більш ранні періоди відповідно до закону дозволяло офіційне втручання держави в ті сфери, які відносилися до приватного життя. Однак сьогодні в західних країнах масштаб і інтенсивність нагляду і втручання (в поліцейських, фіскальних, правових цілях, для цілей безпеки та інших) набагато більше, ніж будь-коли раніше [11, с. 164]. Тенденція, незважаючи на різку реакцію різних груп і соціальних рухів на обмеження громадянських прав, не змінилася, і будь-яке реалістичне бачення майбутнього повинно враховувати високу ймовірність того, що демаркаційна лінія між державою та громадянським суспільством, а також поділ між публічним і приватним може продовжувати зазнавати ерозії [17; 21].

3. Перевантаженість публічного сектора.

Одним із головних наслідків ситуації, що виникла, є так звана перевантаженість публічного сектору і, насамперед, держави. Існує інституційна перевантаженість через корпоративне і бюрократичне домінування; правова перевантаженість у формі зайвого регулювання. І навіть сучасна держава (яка істотно змінилася під впливом нових концепцій державного управління, зокрема нового публічного менеджменту та «належного врядування» [6]), все ще, ймовірно, захисник мобільності та свободи громадянського суспільства, страждає під тягарем специфічних форм перевантаженості функціями. Перевантаженість держави є одним із основних джерел сучасної кризи керованості в розвинених суспільствах і тісно пов'язана з тими проблемами, які обтяжують громадянське суспільство. Незважаючи на це, встановлюючи обмеження на ступінь, з якою органи публічної влади здатні ефективно регулювати і брати на себе відповідальність за приватні турботи і проблеми, тяготи від перевантаженості держави в той же час допомагають повернути назад процес багаторічної експансії держави. Протягом останніх двадцяти років простежуються різкі реакції на перевантаженість держави, і виходять вони не тільки від доктринальних лібералів; але також і від низки прихильників публічного сектора [1; 7; 8].

4. Міграція.

Серед нових викликів для західного громадянського суспільства все більшої гостроти набувають зміни в демографічній структурі населення, пов'язані з масовою міграцією в останні декілька років. Вона привела не тільки до широкого проникнення західних культурних і соціально-політичних стандартів і цінностей в соціальні практики широких верств населення. На думку Г. Ванштейна, паралельно з цим відбулася масштабна інфільтрація демократичних суспільств Заходу носіями антизахідних цінностей і норм поведінки, включаючи і радикальних противників цих товариств, що представляють пряму загрозу їх соціально-політичній системі, в тому числі і громадянському суспільству [3]. Йдеться про посилення позицій

праворадикальних політичних партій, що спираються на все більшу стурбованість представників корінного населення негативними наслідками зростання міграції.

Звичайно, поки ще рано висловлюватися з приводу реальних наслідків для громадянського суспільства, до яких може привести набуття політичних прав все більшої частини жителів країн західної демократії, що вийшли з незахідних товариств. Скоріше за все, в міру політичної активізації нових етнічних груп у складі населення західних країн, деякі деструктивні тенденції з точки зору функціонування громадянського суспільства в подальшому будуть загострюватися, і набувати нові особливості. Однак можна з упевненістю припустити, що для значних мас «нових жителів» Європи їх інтеграція в політичне життя цих країн виявиться настільки ж болючою і важкою, як і інтеграція в суспільне життя.

5. Глобалізація.

Попри широке вживання поняття «глобалізація» й досі не має єдиного, всіма сприйнятого визначення.

Е. Гідденс дає визначення глобалізації як інтенсифікації світових соціальних відносин, у результаті чого віддалені регіони виявляються пов'язаними один з одним у тому сенсі, що місцеві події відображають події, що відбуваються за багато миль від них, і навпаки [18, с. 64]. Дж. Томлісон вказує, що глобалізація передбачає взаємозв'язок і взаємозалежність усіх регіонів земної кулі, що, однак, не є частиною якогось заздалегідь наміченого плану [24, с.175]. З. Бауман доповнює, що глобалізація – це неминуча фатальність нашого світу, незворотний процес; крім того, процес, який рівною мірою зачіпає кожну людину [2, с. 89].

Інакше кажучи, глобалізація відноситься до явищ, завдяки яким люди всього світу стають членами єдиного світового суспільства, і має розглядатися як багатовимірний процес, який одночасно відбувається майже в усіх сферах життєдіяльності людини, починаючи з економіки, фінансів, ринків, технології, комунікації та політики й закінчуючи культурою та ідентичністю.

У цьому відношенні цікавою є точка зору Р. Робертсона, який вважає, що глобалізація є і «об'єктивним процесом стиснення світу, і суб'єктивним процесом все більшого усвідомлення світу як єдиного цілого. Глобалізація – це збільшення взаємозалежності всіх куточків світу поряд з усвідомленням цієї взаємозалежності; її головна особливість полягає в тому, що дійсно виникають і широко поширюються уявлення про світ як про арену, на якій ми всі діємо» [22, с. 8].

На думку Е. МакГрея, «глобалізація має два яскраво виражених вимірювання: масштаб (або протяжність) і інтенсивність (або поглиблення). З одного боку, вона визначає низку процесів, які охоплюють велику частину земної кулі або які діють по всьому світу; таким чином, концепція має просторовий підтекст ... З іншого боку, вона також передбачає інтенсифікацію в рівнях взаємодії, взаємозв'язку і взаємозалежності» [20, с. 319]. Однак, попри те, що глобалізація може зробити свій внесок у взаємозалежність, ці два концепти не ідентичні. Насправді глобалізація може також і генерувати відносини залежності, і посилювати нерівності в міжнародній системі. Але Е. МакГрей справедливо зазначає, що «глобалізація – вкрай нерівномірна за своїми масштабами і вкрай різна за своїми наслідками». «Глобалізація – це не універсалізація». Деякі регіони глибше включені в глобальні процеси, ніж інші [20, с. 323].

Сфокусувавши увагу тільки на економічній глобалізації, Ф. Баттель і Д. Барч роблять висновок про те, що навряд чи вона коли-небудь буде повністю завершена, оскільки включає в себе скоріше часткові й залежні від обставин процеси, ніж непохитні, лінійні тенденції [12]. Важливо також зазначити, що глобалізація включає в себе й економічні, й екологічні, й політичні проекти, й непередбачувані наслідки (такі як поширення СНІДу).

Дж. Фрідман говорить про глобалізацію як про проект, що реалізується транснаціональними корпораціями, колоніальними адміністраторами, релігійними групами і світовими банками [14]. Д. Кокс «формулює це так: «проект глобальної перебудови, який називається «глобалізацією», не є

наслідком свідомого рішення політичних лідерів. Це є результат структурних змін в капіталізмі, в діях багатьох людей, корпоративних виробників і держав, які кумулятивно породили нові відносини і моделі поведінки [13, с. 16]. Між тим П. Уотерман у зв'язку з цим обговорює природу процесу, в рамках якого «зовнішнє інвестує внутрішнє, місцеве визначає глобальне» [25]. Він знаходить приклади і у сфері екології, і у сфері прав людини, коли глобальні стандарти та рухи відбиваються на індивідуумі й місцеві події, у свою чергу, змінюються під їх впливом. Він вважає це внутрішньо властивим глобалізації. Дж. Фридман «говорить про те ж, розрізняючи» «слабку глобалізацію», де місцеве асимілює глобальне, «сильну глобалізацію», яка включає в себе гомогенізацію місцевих контекстів. Він також зазначає, що головне занепокоєння глобалізацією пов'язане зі страхом певного культурного імперіалізму, особливо з боку культури США [14].

Як бачимо, глобалізація – це щось більше, ніж просто зміни в міжнародній політичній системі. Як зазначив С. Йолі, якщо ми хочемо ефективно розібратися з численними і такими, що часто конфліктують між собою, нелінійними й триваючими впливами глобалізації, потрібен набагато більш комплексний підхід. «У самих різних сферах – від міжнародних ринків до телекомунікацій, від поп-культури до масового виробництва, виявляється, що світ стає дуже стислий. Це не означає, що досвід різних людей обов'язково стає більш схожим ... Глобальний світ – це не однаковий світ. Але це світ, в якому ключові процеси – промислове виробництво, виробництво продуктів харчування, культурні трансмісії – все більше організуються на транснаціональному рівні. У той же час, за багатьма параметрами люди починають більшою мірою усвідомлювати крос-національні та загальносвітові зв'язки, і їм пропонують підписатися під наднаціональними ідентичностями» [26, с. 23].

Під час аналізу впливу глобалізації на громадянське суспільство як національного, так і глобального рівня необхідно уточнити питання про її носіїв, тобто форми її прояв. Багато досліджень глобалізації вказують на ринок

або комунікаційні технології як на її головних агентів [4-5], що лише підтверджує тенденцію досить туманного уявлення про її носіїв. Безперечно, інститути ринку, і комунікаційні технології є важливими агентами глобального управління, однак важливо відрізнити такі інститути від інститутів громадянського суспільства.

При цьому глобалізація також містить основи контррагегемоніських сил, включаючи громадські рухи, що формуються тими, на кого вона найбільш негативно вплинула. Ця концепція процесу глобалізації «є однією з причин того, чому представляється неправильним ставити знак рівності між глобалізацією і сучасністю («модерніті»). І як зазначає Дж. Шольте, ті, хто стверджують, що глобалізація проголосила кінець національному «проекту, включаючи націоналізм, трохи забігають уперед» [23]. Він, зокрема, вказує на тривале існування національних фірм, національних валют і національних ринків. Дж. Шольте підкреслює, що більшість фірм у більшості країн має як первинний, якщо не єдиний, ринок людей, які проживають в тій країні, де вони знаходяться. Тобто відмінності зберігаються і в епоху глобалізації.

У свою чергу, діалектична концепція процесу глобалізації означає, що глобалізація стимулює сили опозиції, які так само ймовірно можуть привести до зростаючої фрагментації світу. Ф. Фукуяма бачить у цьому іронічні наслідки глобалізації: «Одна з іроній конвергенції великих інститутів після кінця холодної війни полягає в тому, що люди по всьому світу тепер ще більшою мірою усвідомлюють культурні відмінності, які їх розділяють» [15, с. 55]. Він відносить це до тих причин, які С. Хантингтон називає у своїй теорії розколу цивілізаційними лініями.

Дж. Шольте зазначає, що частково як наслідок політики глобалізації в усьому світу відбулося зростання споживання і відхід від високих стандартів соціальної захищеності, яка забезпечується державою. Як наслідок, невід'ємною частиною процесів глобалізації стають наростаюча просторова сегрегація, відділення та відчуження. Найбільш яскраво це виявляється в сильнішому порушенні зв'язків між усе більш глобалізованими,

екстериторіальними елітами й рештою населення, «локалізація» якого постійно поглиблюється [23, с. 575-576]. На думку З. Баумана, «якщо знову проявлена екстериторіальність еліти відчувається як певна свобода, то для інших їх територіальність сприймається не як рідний дім, а як в'язниця. Це принизливе відчуття тільки посилюється від того, що інші на їх очах користуються повною свободою пересування. Приносячи величезну вигоду незначній меншості, глобалізація залишає за рамками або перетворює на маргіналів дві третини населення» [2, с. 90].

П. Анлак і М. Шехтер вдало підсумовують все те, що часто сприймається як прояв глобалізації: «Ефективно прибравши територіальний поділ між людьми, глобалізація дійсно сприяла розвитку культурної конвергенції. Такі феномени, як глобальні ринки, вибори, ЗМІ та комунікаційний глобальний простір допомогли запустити в планетарний обіг безліч об'єктів, ідей, вимірювань, символів і слів, правил і звичок ... Поширення надтериторіальності також призвело до того, що на всіх континентах були впроваджені схожі методи транспортування, комунікацій, виробництва інформації і організаційного управління. Процес також викликав значну, хоча ще далеку від завершення конвергенцію в світовому масштабі правових і етичних принципів. Наприклад, дискурс «прав людини» укорінився в усіх точках земної кулі, навіть якщо і консенсус з приводу специфічної природи цих універсальних найменувань залишається недосягнутим» [10, с. 92].

Таким чином, розуміння глобалізації різниться залежно від теоретичних позицій авторів. Реалісти, визнаючи наявність істотних змін у сучасному світі, розглядають глобалізацію, скоріше як процес еволюційного розвитку світу, а не як якісний стрибок в його перетворенні. Неомарксісти бачать у сучасних процесах заключну стадію розвитку капіталізму, що породжує все більшу поляризацію світу з економічного параметру, а як наслідок – і політичну нестабільність. Для більшості дослідників, які дотримуються неоліберальної традиції, глобалізація – це якісно новий етап розвитку політичної структури і світу, а також людської цивілізації в цілому. При цьому всі визнають, що одним

із найістотніших проявів глобалізації є глобальне громадянське суспільство, яке повною мірою відображає її суперечливий характер, поєднуючи в собі таке:

– з одного боку, формування нових цінностей і правил глобальної відповідальності, нових форм і практик громадської участі та солідарності у вирішенні глобальних проблем світової спільноти – проект глобалізації «знизу»;

– з другого – гострі проблеми відсторонення або навіть виключення через недостатню інституційну представленість у сучасній системі наднаціонального управління значної кількості країн;

– з третього – тенденції бюрократизації міжнародних громадських організацій, здатних відтворювати закрити практику діяльності транснаціональних корпорацій.

Як бачимо, суперечливість глобалізації має безліч різних проявів. У феномені глобалізації поряд із позитивними моментами виявляється низка негативних: нерівномірність розподілу результатів глобалізації та її погана керованість викликають найбільше занепокоєння. Якщо нерівномірність розподілу в значній мірі пов'язана з подіями у світі об'єктивними процесами і певним етапом світового соціально-економічного розвитку, то погана керованість визначається багато в чому суб'єктивними факторами. Від того, наскільки глобальне громадянське суспільство зможе взяти під свій контроль глобалізаційні процеси, залежить майбутнє його розвитку.

Висновки й перспективи подальших наукових розвідок. Останнім часом громадянське суспільство в розвинених країнах зіткнулося з низкою викликів, найважливішими серед яких стала корпоратизація економіки, перевантаженість публічного сектора, розвиток технокультури, збільшення міграції та глобалізація. Глобалізація – якісно новий етап людської цивілізації, багатовимірний процес, який одночасно відбувається майже в усіх сферах життєдіяльності, починаючи з економіки, фінансів, комунікації та політики і закінчуючи культурою та ідентичністю, що передбачає зростання інтеграції, уніфікацію практик, збільшення взаємозалежності. Глобалізація, поряд з

позитивними аспектами (збільшення комунікацій, удосконалення процесів розподілу праці, підвищення стандартів життя, удосконалення правового поля тощо), несе в собі й такі негативні прояви, як експансія транснаціональних корпорацій, ослаблення держави, збільшення загрози тероризму тощо. Глобалізація, з одного боку, послаблюючи національну державу, послаблює і національне громадянське суспільство, однак, певною мірою це відбувається також під впливом самої природи плюралістичної і децентралізованої діяльності громадських організацій. З іншого боку, у відповідь на вплив глобалізації, відбувається посилення впливу громадянського суспільства на державу, адже в умовах «розпилення» влади держави під впливом процесів глобалізації створюється своєрідна ніша для діяльності різних посередницьких структур.

Одним із найістотніших проявів глобалізації є глобальне громадянське суспільство, яке в повній мірі відображає її суперечливий характер, поєднуючи в собі:

- з одного боку, формування нових цінностей і правил глобальної відповідальності, нових форм і практик громадської участі та солідарності у вирішенні глобальних проблем світової спільноти;
- з другого – гострі проблеми відсторонення або навіть виключення з-за недостатньої інституційної представленості в сучасній системі наднаціонального управління значної кількості країн;
- з третього – тенденції зростання впливу міжнародних громадських організацій, здатних відтворювати та впроваджувати закриту практику діяльності транснаціональних корпорацій.

Основне завдання громадянського суспільства в умовах глобалізації полягає не в досягненні певних змістовних цілей, у тому числі захопленні влади, а в демократизації цінностей, норм і інститутів, які в результаті впроваджуються в політичну та управлінську культуру. Адже саме громадська участь, формуючи у громадян здатності до діалогу, артикуляції та агрегації інтересів, навчаючи їх терпимості, самостійності і відповідальності в результаті сприяє впровадженню демократичних установок у публічну сферу. У зв'язку з

цим особливу роль відіграють інститути громадянського суспільства. Саме вони можуть зміцнити демократію, виробляючи нових політичних і громадських лідерів, виступаючи противагою і контролером влади, одночасно допомагаючи їй у створенні та впровадженні публічних політик, збільшуючи громадську участь і зміцнюючи атмосферу колективної довіри і толерантності. При цьому процес демократизації системи публічного управління ніколи не можна вважати завершеним.

Конкретні механізми впливу громадянського суспільства на публічне управління будуть розглянуті в подальших дослідженнях.

Список використаних джерел:

1. Бальцеревич Л. В направлении ограничения функций государства / Л. В. Бальцеревич // Экономический вестник. – 2004. – Вып. 4. – № 3. – С. 376–402.
2. Бауман З. Индивидуализированное общество / З. Бауман. – М. : Логос, 2002. – 390 с.
3. Вайнштейн Г. Меняющийся мир и проблемы функционирования демократии / Г. Вайнштейн // МЭиМО. – 2007. – № 9. – С. 3–17.
4. Гидденс Э. Ускользящий мир: как глобализация меняет нашу жизнь / Э. Гидденс. – М. : Весь мир, 2004. – 120 с.
5. Людина і соціум у глобалізованому світі : монографія / [О. К. Чаплигін, Н. С. Корабльова, А. С. Дорошкевич, О. О. Маркозова] ; за ред. проф. О. К. Чаплигіна. – Х. : ХНАДУ, 2012. – 340 с.
6. Олійник Д. В. Основні підходи до визначення ефективності діяльності органів влади / Д. В. Олійник // Публічне управління: теорія та практика : зб. наук. праць. – Х. : ДокНаукДержУпр. – 2012. – № 1 (9). – С. 20–25.
7. Публичные услуги и функции государственного управления / под ред. А. Е. Шаститко. – М. : ТЕИС, 2002. – 160 с.
8. Совершенствование государственного управления на основе его реорганизации и информатизации. Мировой опыт / [А. В. Гиглавый, Ю. М. Горностаев, В. И. Дрожжинов и др.] ; под ред. В. И. Дрожжинова. – М. : Эко-Трендз, 2002. – 264 с.
9. Шмиттер Ф. Неокорпоратизм / Ф. Шмиттер // Полис («Политические исследования»). – 1997. – № 2. – С. 14–22.
10. Anlakh P. M. The Multidimensionality of Globalization: A Critical Perspective in Rethinking Globalization(s): From Corporate Transnationalism to Local Interventions / P. M. Anlakh, M. G. Schechter. – London : Macmillan, 1999. – 369 p.
11. Benn S. I. Public and Private / S. I. Benn, G. F. Gaus // Social Life, Choom Helm. – London, 1983. – P. 155–168.
12. Buttel F. H. Theoretical issues in global agri-food restructuring / F. H. Buttel, D. Burch // Globalization and agri-food restructuring: perspectives from the Australasia region. – 1996. – P. 17–44.
13. Cox R. W. Global perestroika // Approaches to World / R. W. Cox, T. J. Sinclair (eds.). – Cambridge, 1996. – P. 3–18.
14. Friedman J. Global System, Globalization and the Parameters of Modernity / J. Friedman // Global Modernities, ed. Mike Featherstone, Scott Lash and Roland Robertson. – London : Sage Publications, 1995. – P. 201–218.
15. Fukuyama F. Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity / F. Fukuyama. – New York : Free Press, 1995. – 480 p.

16. Galbraith K. The New Industrial State / K. Galbraith. – London : Penguin, 2007. – 576 p.
17. Giddens A. Modernity and Self Identity / A. Giddens // Self and Society in the Late Modern Age. – Cambridge, 1991. – 256 p.
18. Giddens A. The Consequences of Modernity / A. Giddens. – Stanford : Stanford University Press, 1990. – 188 p.
19. Harnson R. Pluralism and Corporatism. The Political Evolution of Modern Democracies / R. Harrison. – London : George Allen & Unwin, 1980. – 126 p.
20. McGrew An. C. Global Politics in a Transitional Era // Global Politics: Globalization and the Nation-State, ed. Anthony G. McGrew, Paul G. Lewis et al. – Cambridge : Polity Press, 1993. – P. 311–326.
21. Mouzelis N. Modernity, Late Development and Civil Society / N. Mouzelis // Civil Society: Theory, History, Comparison, ed. J.A. Hall, Polity Press, – Cambridge, 1995. – P. 224–249.
22. Robertson R. Globalization: Social Theory and Global Culture / R. Robertson. – London : Sage, 1992. – 224 p.
23. Scholte J. A. The Geography of Collective Identities in a Globalizing World / J. A. Scholte // Review of International Political Economy. – 1996. – Vol. 3. – № 4. – P. 565–607.
24. Tomlison J. Cultural Imperialism / J. Tomlison. – Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1991. – 187 p.
25. Waterman P. A New World View: Globalization, Civil Society, and Solidarity / P. Waterman // Globalization, Communication and Transnational Civil Society, ed. Sandra Braman and Annabelle Sreberny-Mohammadi / Cresskill, NJ : Hampton Press, 1996. – P. 40–41.
26. Yearley St. Sociology, Environmentalism, Globalization: Reinventing the Globe / St. Yearley. – London : Sage Publications 1996. – 161 p.

Bilokopytov D. V. Globalization as Factor of Influence on Modern Civil Society.

The main factors of influence on a modern civil society, in particular corporatization of the economy, expansion of the state, the public sector's overloading, migration, and globalization are considered. The essence of globalization, its positive and negative effects for civil society is explored. Civil society's tasks of public administration development are defined in the globalization context.

Key words: civil society, globalization, migration, corporatization, state institutions, values, democracy.

Белокопытов Д. В. Глобализация как фактор влияния на современное гражданское общество.

Рассмотрены основные факторы влияния на современное гражданское общество, в частности корпоратизацию экономики, экспансию государства, перегруженность общественного сектора, миграцию и глобализацию. Исследована сущность процесса глобализации, его позитивные и негативные последствия для институтов гражданского общества. Определены задачи гражданского общества в условиях глобализации для развития системы публичного управления.

Ключевые слова: гражданское общество, глобализация, миграция, корпоратизация, государство, институты, ценности, демократия.

Надійшла до редколегії 01.07.2016 р.